

Zasięgi drzew w Polsce, czyli *panta rhei* The ranges of trees in Poland, that is *panta rhei*

Łukaszewicz J.¹, Dobrowolska D.², Mionskowski M.³, Nowakowska J.⁵, Olszowska G.², Paluch R.⁴,
Sułkowska M.¹, Tereba A.⁵, Wrzesiński P.¹, Zajączkowski G.³, Zajączkowski P.¹

Zakład Hodowli Lasu i Genetyki Drzew Leśnych¹, Zakład Ekologii Lasu², Zakład Zarządzania Zasobami Leśnymi³,
Zakład Lasów Naturalnych⁴, Laboratorium Biologii Molekularnej⁵

Department of Silviculture and Genetics of Forest Trees¹, Department of Forest Ecology², Department of Forest Resources Management³,
Department of Natural Forests⁴, Laboratory of Molecular Biology⁵

J.Lukaszewicz@ibles.waw.pl, D.Dobrowolska@ibles.waw.pl, M.Mionskowski@ibles.waw.pl, J.Nowakowska@ibles.waw.pl, G.Olszowska@ibles.waw.pl; R.Paluch@ibles.waw.pl,
M.Sulkowska@ibles.waw.pl, A.Tereba@ibles.waw.pl, P.Wrzesinski@ibles.waw.pl; G.Zajaczkowski@ibles.waw.pl, P.Zajaczkowski@ibles.waw.pl

Granice zasięgów drzew w Polsce oparte są na podziale Szafera (Szata roślinna Polski, 1977), który praktycznie zacytował je z opracowania Raciborskiego (1912).

Mimo zmieniającej się wiedzy na temat zasięgów występowania gatunków drzew, w praktyce leśnej funkcjonują one po dziś dzień.

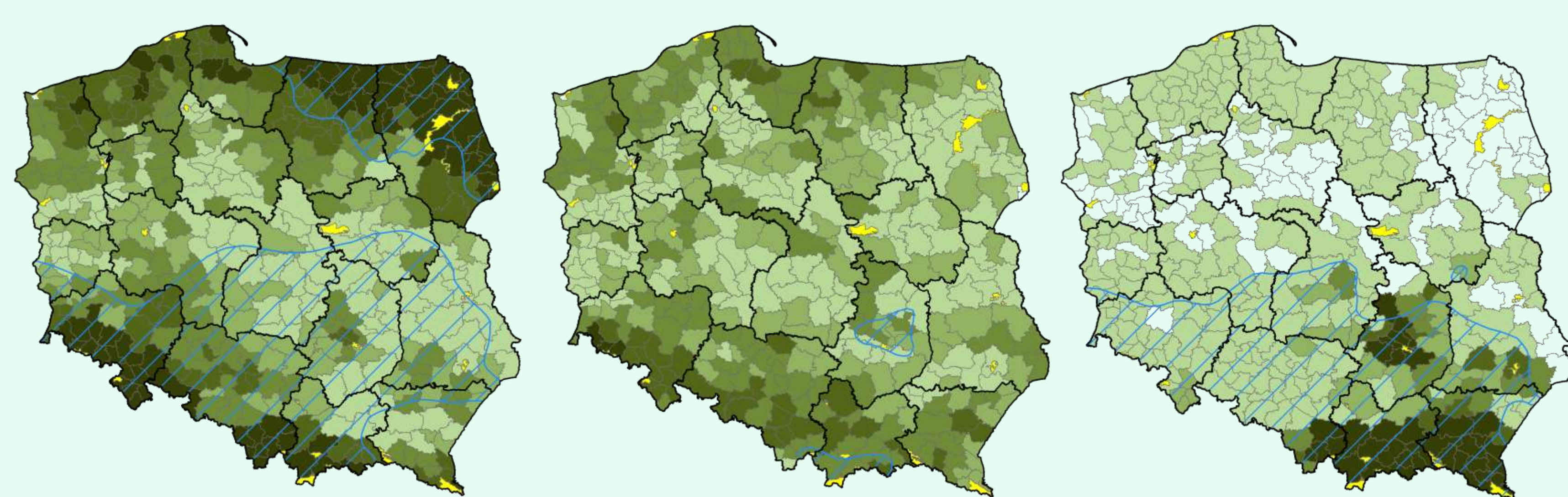
Niedoskonałości obecnie obowiązującego statycznego zasięgu naturalnego, w znacznym stopniu eliminuje wprowadzona przez Gooda (1966) kategoria zasięgu potencjalnego (Szmajda 2004), która dobrze określa naturalną zależność obszaru występowania rośliny od klimatu jako głównego czynnika kształtującego granice tego obszaru.

W IBL dokonano weryfikacji powszechnie przyjętych zasięgów występowania głównych lasotwórczych gatunków drzew w Polsce wg Szafera na podstawie nowych badań przeprowadzonych na kilkuset powierzchniach badawczych, na terenie całej Polski.

Określono zasięgi rzeczywiste gatunków korzystając z baz Systemu Informatycznego LP (SILP) i Wielkoobszarowej Inwentaryzacji Stanu Lasu (WISL).

Rycina 1. Zasięgi rzeczywiste głównych lasotwórczych gatunków drzew, na tle tzw. zasięgów naturalnych wg Szafera (SILP - 2012)

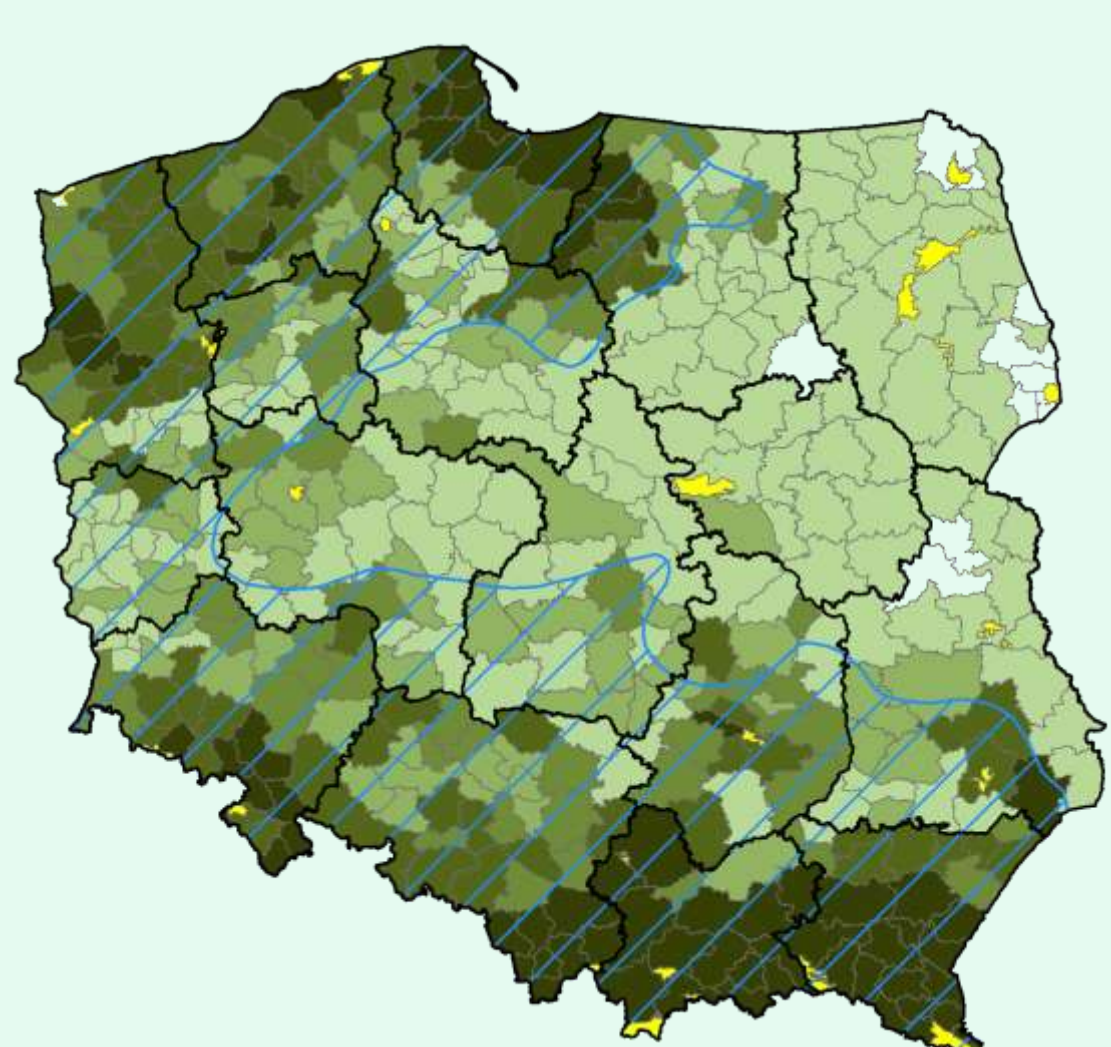
Figure 1. Actual ranges of main forest-forming tree species, on the background of previously applicable so called natural ranges according to Szafer (SILP - 2012)

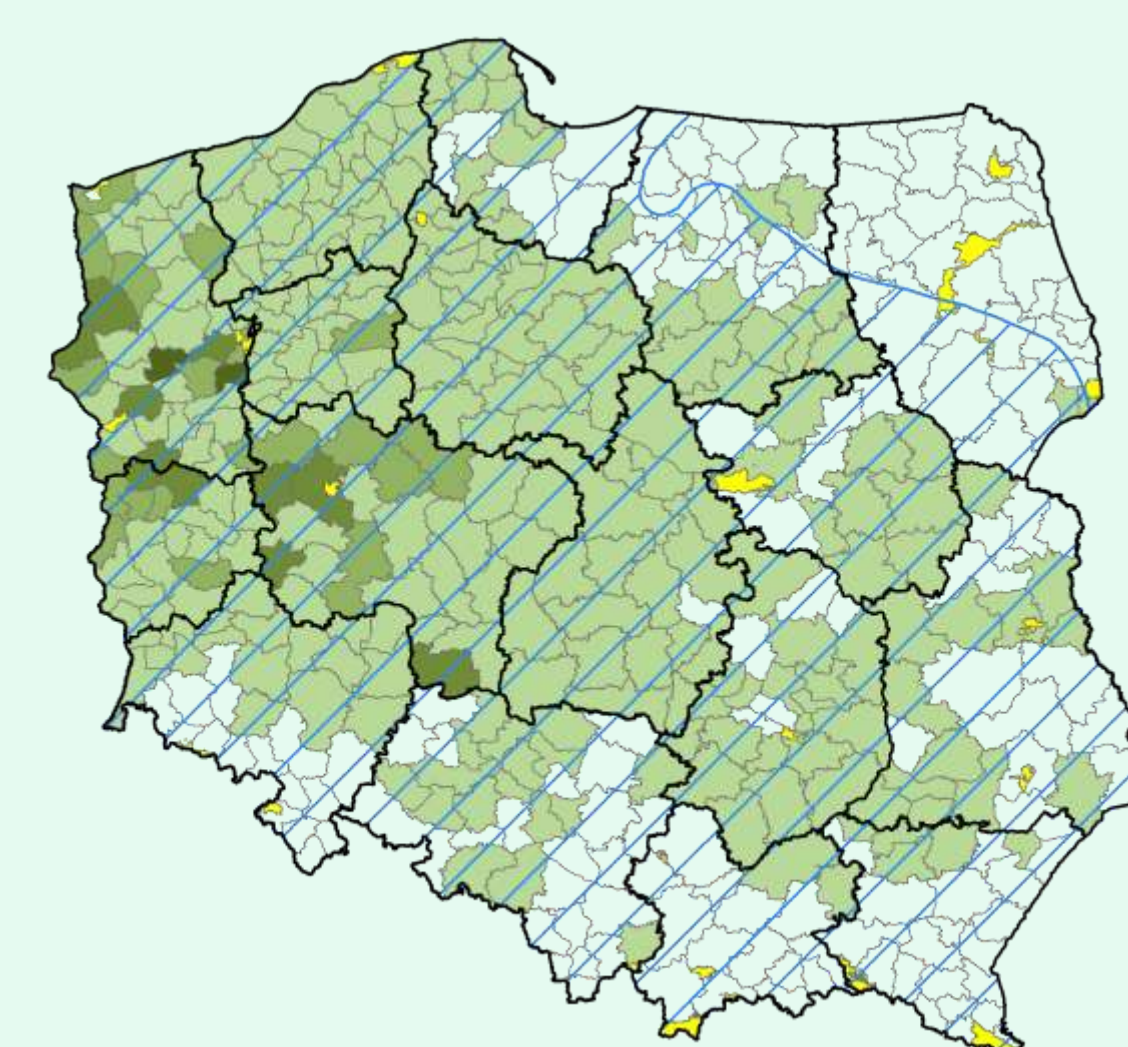
Ryc. 1a. Świerk pospolity
Fig. 1a. Norway spruce

Ryc. 1b. Modrzew europejski
Fig. 1b. European larch

Ryc. 1c. Jodła pospolita
Fig. 1c. Silver fir

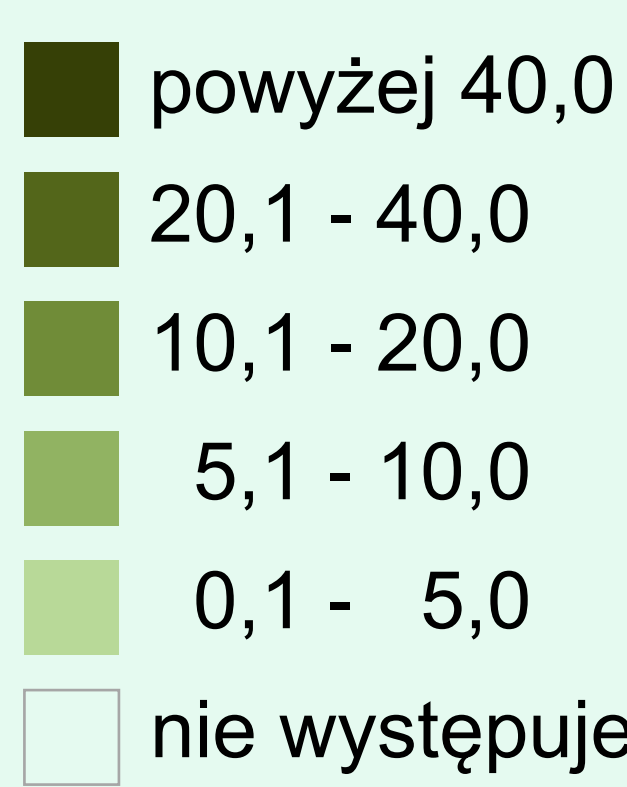

Ryc. 1d. Buk zwyczajny
Fig. 1d. European beech

Ryc. 1e. Dąb bezszypułkowy
Fig. 1e. Sessile oak

Udział (%) gatunków w powierzchni drzewostanów nadleśnictw

Na podstawie całościowej wiedzy zgromadzonej w ramach interdyscyplinarnych badań (paleobotanika, w tym palinologia, genetyka, hodowla lasu, ekologia, klimatologia, siedliskoznawstwo leśne, toponimia, itd.), z wykorzystaniem danych zawartych w największych bazach leśnych (SILP, WISL, ML) opracowano zasięgi potencjalne: sosny, świerka, jodły, modrzewia, buka i dębu bezszypułkowego na terytorium Polski.

Zasięgi potencjalne poszczególnych gatunków przedstawiono w trzech strefach różniących się warunkami wzrostu.

Rycina 2. Opracowane w IBL zasięgi potencjalne głównych lasotwórczych gatunków drzew w strefach wzrostu, na tle dotychczas obowiązujących tzw. zasięgów naturalnych wg Szafera

Figure 2. Potential ranges of main forest-forming tree species in zones of growth, drawn up in Forest Research Institute, on the background of previously applicable so called natural ranges according to Szafer

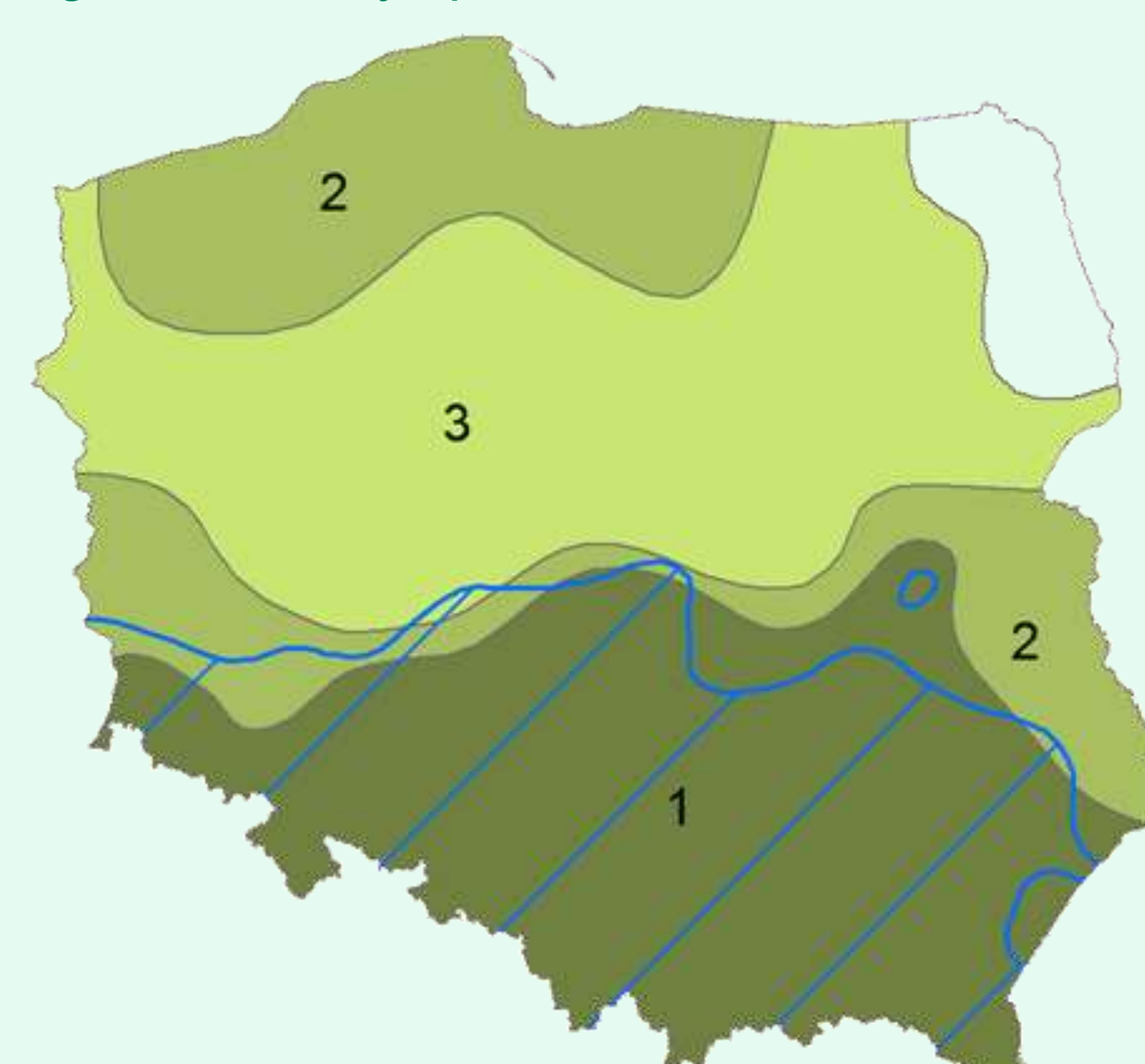
Ryc. 2a. Sosna zwyczajna
Fig. 2a. Scots pine

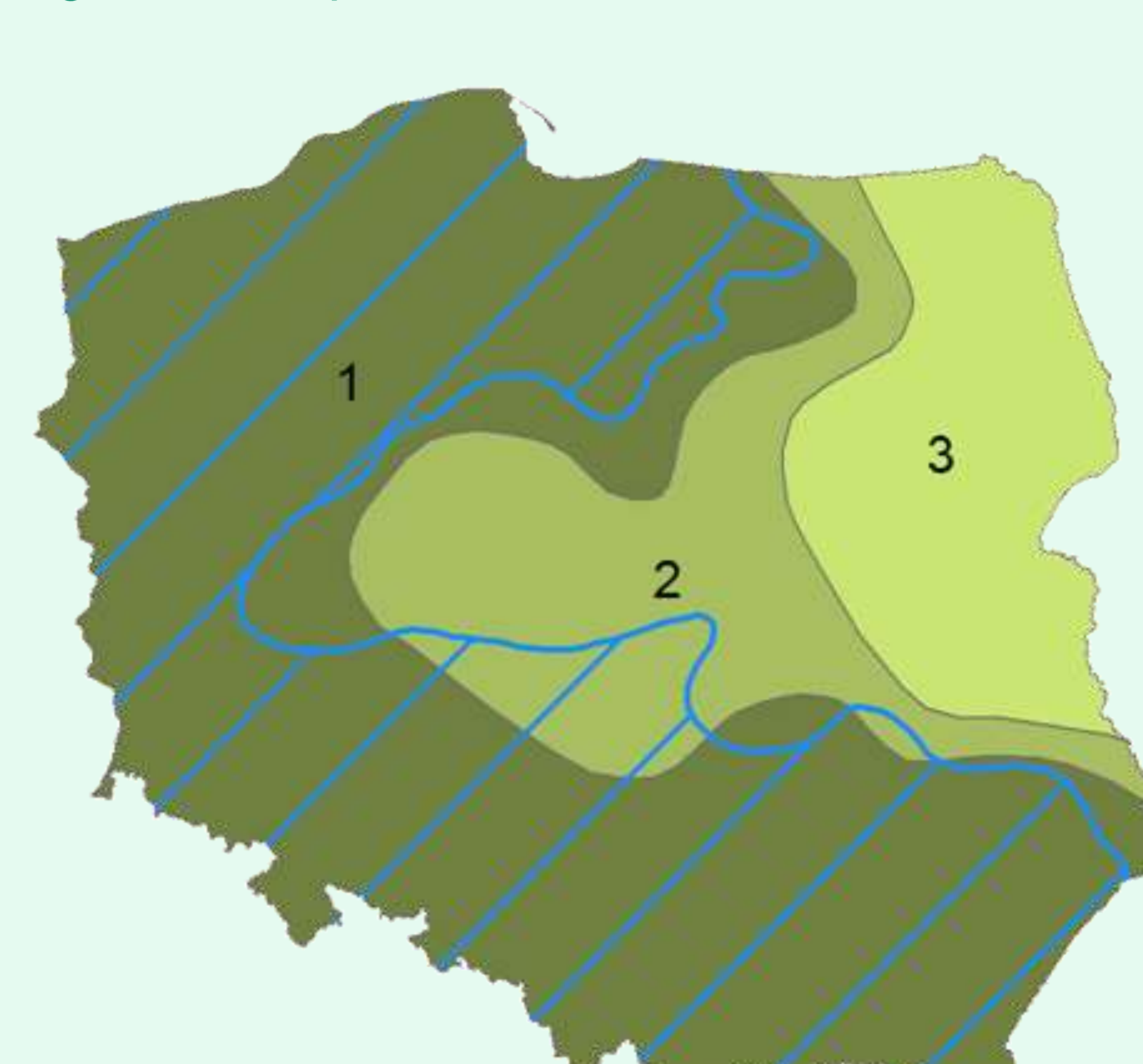
Ryc. 2b. Świerk pospolity
Fig. 2b. Norway spruce

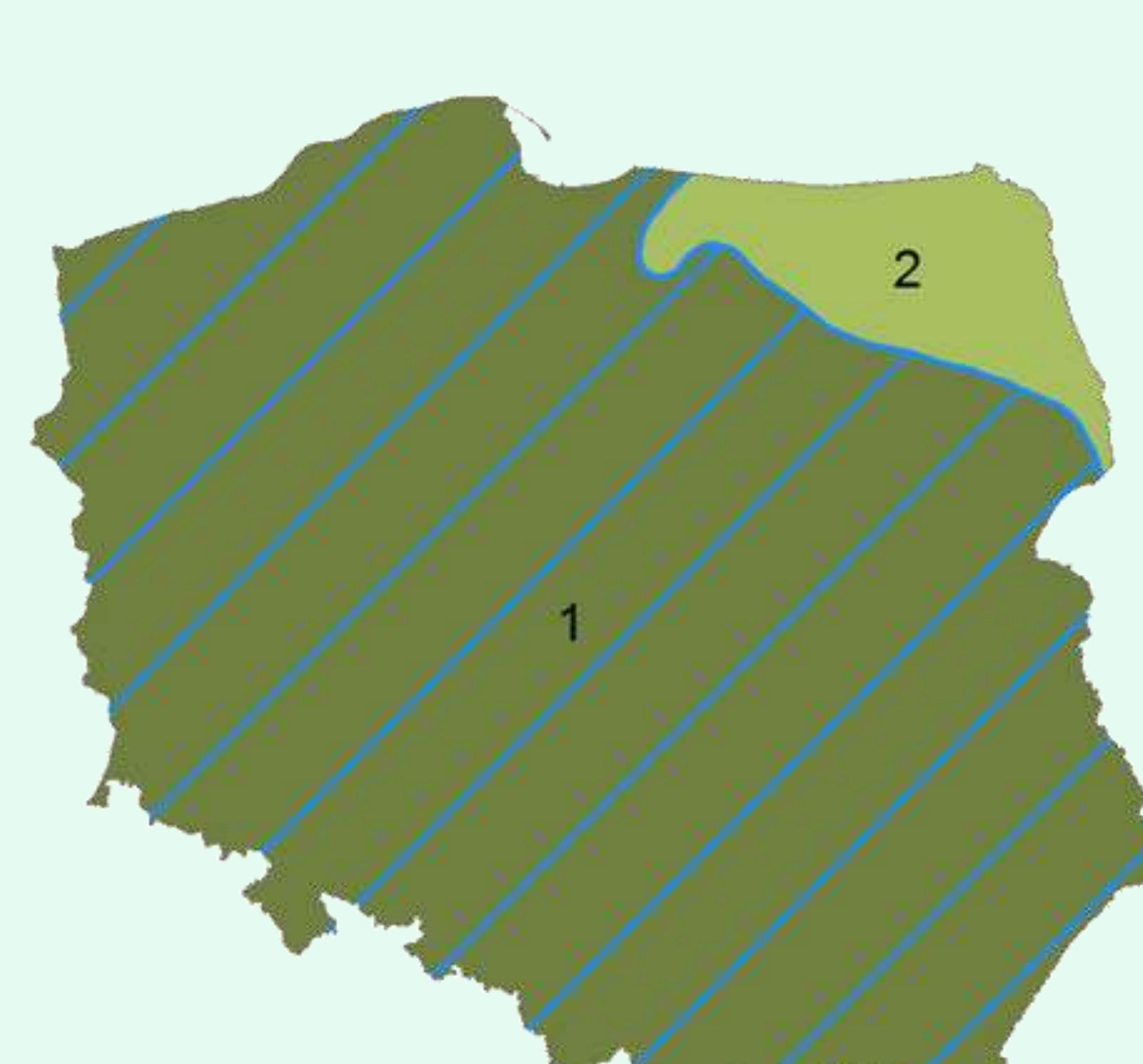
Ryc. 2c. Modrzew europejski
Fig. 2c. European larch

Ryc. 2d. Jodła pospolita
Fig. 2d. Silver fir

Ryc. 2e. Buk zwyczajny
Fig. 2e. European beech

Ryc. 2f. Dąb bezszypułkowy
Fig. 2f. Sessile oak

Strefy:
1 optymalne warunki wzrostu,
2 dobre warunki wzrostu,
3 wystarczające warunki wzrostu.

Zones:
1 optimal growth conditions,
2 good growth conditions,
3 enough good growth conditions.

Wnioski ogólne

Conclusions

Od okresu ostatniego zlodowacenia gatunki rodzime drzew leśnych nigdy nie były gatunkami obcymi na terenie całej Polski.

Gatunki drzew zmieniały obszar występowania w wyniku zmian klimatycznych, działalności człowieka i konkurencji międzygatunkowej. Czynniki te zdecydowały o obecnym rozmieszczeniu gatunków drzewiastych w ekosystemach leśnych Polski - zasięg rzeczywisty. Zgodnie z zapisami Konwencji z Rio (1992) i najnowszymi badaniami naukowymi obszar całej Polski jest terenem potencjalnego, rzeczywistego i naturalnego rozmieszczenia podstawowych gatunków lasotwórczych.